

Spomin na maturo.

Spisal H. Kriček.

Učenec male gimnazije težko pričakuje, da bi prestopil v višje razrede; a ni še dobro okusil pete šole, poprime se ga že misel: oh, ko bi bil tudi že maturo prebil! Naposled se mu je tudi to posrečilo; prišel je na univerzo, okusil je življenje prosto vseh zaprek, a namesto manjših poprime se ga še večja in tudi resna misel: kaj bodeš postal? Zbero se vrstnjaki in le preradi se pomenijo o preteklih gimnazijalskih letih in posmehujejo se težavam, ki so se jim takrat dozdevale skoro da nepremagljive. Zdaj si še izpite na univerzi prebil, vstopil si v obljubljeni deželo in ugledaš pred seboj velike grozde, toda na tako visoko izpeljanih trtah, da je marsikateri že obupal, predno je do njih prilezel, ter si s tem pomagal, da je le manjše grozdice trgal, ali pa celo samo jagode pobiral, ki so drugim odpadale. Trpinom, ki na visočino lezejo, in omahljivcem, ki se bolj pri tleh redé, vseh se jame poprijemati spomin toliko menj skrbnih dijaških let. Siliš se v svoji izbrani stroki postati po polnem dostojen možak, ali večeri in prijateljski krogi te ne pusté iz rok; le še zmerom pol gimnazijasta, pol vseučilišnika, ne vedi si kdaj jo zabredeš in jo izpelješ tako, da, ko se prebudiš po kratkem spanji, gotov je sklep, da danes ne pojdeš na univerzo, ampak da se greš zdraviti. Hitro si na nogah, in . . . o pr. . . . — v Ljubljani si, pisat pojdeš!

Se ve da zdravje je poglobitna reč, in hvala Bogu, povsod se nabajajo zdravniki in zdravila, n. pr. kislá jeterca in dobro pivo. Ali vrag je to, da v pisarni vsak dan kličejo, in dasiravno je tam kateri celó odveč, vseh skupaj je vender le premalo, da bi se kakor na univerzi jeden za drugega oglašil, in da bi gospod profesor tega ne opazil.

Hud boj se vname. Mladenič in dijak se borita proti filistru in proti vsakdanjosti; hlabro se branita, junaško po največ zmagujeta, ali kaj to pomaga, nasprotnika imata strašansko rezervo. Še ljubica, najboljša zaveznica, postane žena in nasprotnica, — izdan si. In človek, ki se naposled vsemu privadi, kapitulira in na zadnje že

pameten postaja, pameten zmerom bolj, zmerom bolj, in že se začinja pritoževati, da preteklo noč so ga rogovileži prebudili; časih celo pravi, da preveč piti ni zdravo, da včeraj se je bolezen mesto samo lās tudi že glave poprijela; celo mladini bi hotel že kaj svetovati, s kratka: resnoba se te je poprijela. In kaj je resnoba? — Skrb! — Skrbij je pa toliko, kakor plevela; jedno iztrebiš, pa dve vzraseta; trebiš in trebiš, prijatelje kličeš na pomoč, vse zastonj! Najlepše cvetke, katere si še v mladosti sejal, celo te se poplevélijo. Skoro bi se povprašal, čemu si na svetu; in čim dalje pogledaš, tem dalje se ti vidi konec in pokoj, da boš mogel reči: trudil sem se zadosti, zdaj smem tudi počivati! . . .

Tako in jednako sva modrovala s prijateljem, ko sva se po večletni ločitvi zopet sešla. Zgodilo se je to na Pivki pri gostoljubnem duhovniku. Ločila sva se od društva ter v kotiči srkala dobro istersko vino. Bolj in bolj sva postajala zgovorna, bolj in bolj sva se od vsakdanjosti nazaj pomikala, bolj in bolj se torej tudi skrbij znebovala in precej časa v glasnem smehu počivala, pripovedujé si, kako smo, petero nas, neko noč v Gradci s tem pognali, da smo po oglih nabite plakate od začetka do kraja po napevu znane Heinejeve „Loreley“ spevali. Prvi plakat, ki nas je tolikanj pesniško navdihnil, začental se je z vznesenimi besedami: Hier werden Kleider geputzet und gereiniget i. t. d. In da bi se ti krasni glasovi ne pogubovali, stal je za kvartetom z razpetim dežnikom, kakor že takrat tudi zdaj še modri „Sivor“, ki se ni naveščal, kadar smo prepeli jeden ogál, iti za nami do družega in tam zopet dežnik razpeti in mirno poslušati vedno jedno in isto. — Za smehom in počitkom sva zopet trčnila in zopet jela pomikati se nazaj.

A jaz se pristavim, — umolknem — in se zagledam. Ne slišim prijatelja, ki me nagovarja, dokler me s krepkim glasom ne povpraša, kam sem se zamislil, in, ne da bi se zmaknil, naprosim ga ne motiti me v pogledu prekrasne slike, ki se mi ravno predstavlja. Umel me je sočutni prijatelj ter me z dobrotnim glasom naprosil, da naj sliko tudi njemu pokažem ter mu jo razložim. Ustregel sem mu ter razlagal:

Vidiš, pred tabo je morje. Po tem morji sem iz Reke na parobrodu priplaval. Tri mesece pred maturo so mi na tamošnji gimnaziji, dan potem, ko sem noč prespal na policiji, poslali na dom consilium abeundi. Ni je bilo pomoči.

Tisti gospod, ki nas je poučeval v veri in ljubezni, črtil me je huje, nego je ljubil Boga in svojega bližnjega. Zaman je bil trud

drugih učiteljev, da bi bil vendar še smel maturo na tej gimnaziji delati; kajti takrat so še vsi drugi gospodje profesorji v zrak poskočili, ko je tak gospod vere in ljubezni na svoji strani na ploč pritisknil. Kaj mi je bilo početi? Sklep je bil gotov: v šolo ne več, ampak domov in Bog ve, kam po svetu.

Vidiš ga onega malega gospoda bolj od zadaj na podobi, kakor bi ne spadal k njej; kosmat je sicer in ne pobožno obrit; glej, to je jeden najbolj poštenih ljudij, kar sem jih do zdaj srečal v svojem življenji. Pri njem sem stanoval. Skrbel je záme kakor za svojega otroka; sprevidel je, da bi jaz mogel postati postopač, ter ni odjenjal, dokler me ni pregovoril, da se odpeljeva v Senj. Naj velja, kar hoče, doseči je hotel, da bi bil jaz tam vzprejet in da bi maturo napravil.

Torej mestece nakopičenih hiš, katero vidiš na levi obali morski, to je Senj. Naj ti še povem, da sva se po noči iz Reke odpeljala, de sem, akoravno ne sladko, vendar le zaspal, in okrepcan na površje parobroda stopil ravno, ko je solnce vzhajalo in obnebe obetalo najlepši poletni dan. Skelelo me je nekoliko, vendar ne toliko, da bi ne bil občutil prelepega novega prizora. Pluli smo po široki, vendar tukaj bolj stisnjeni morski cesti med hrvaškim primorjem in otokom Čresom. Otok je kazal goli, kras in raztrgane obale, polne pristanišč in zakotkov. Na primorski strani pa so se videli vasice in trgi med ogradami in drevjem. Ravno pred nami pa so kipele visoke gozdne gore graniške in pod njimi v kotiči, kjer se morje na desno zavrne, pokazalo se je mestece Senj.

Minulo je rahlo čutenje; kar je poprej le skelelo, to je zdaj zbolelo: kaj pa bo tam? Izstopila sva; dobrotnik je imel znance med profesorji in do njih sva šla. Z glavo so zmajevali in svèt je bil vsestranski: Ajdite do biskupa! Vidiš prvo hišo nekoliko na holmci, podobno malemu gradiču že novejšega zdelovanja, za njo obzidan in za ta kraj velik vrt, to je biskupov stan, stan tistega gospoda, ki stoji na balkonu in je glavna osoba vse podobe. Ne sodil bi ga, da šteje že nad 80 let, kajti prebistro je še oko in resen, a vendar dobrotljiv izraz obličja kaže, da mož ima še junaško zavest; in česar ne zmore okoren že život, to doseže v duševnih bitkah in v neomahljivem trudu jekleno skaljeni duh. Mož ta, ki je na pusti steni sezidal grad in napravil vrt, postopal je jednako neomahljivo tudi ko dušni pastir; oral in trebil je na narodnem polji in spoznavši prvi pogoj razvitku in napredku, ni samo ustanovil, ampak tudi s svojimi

novci vzdrževal senjsko gimnazijo, dokler je ni vlada prevzela v svoj strošek.

Biskup naju je vzprejel. Ko je dobrotnik zame govoril in prosil, trdo me je pogledoval biskup, malo, a točno popraševal, potem pre-mišljujé nekoliko časa v tla gledal, naglo zopet glavo prizdignil, mene ostro pogledal in rekel: „Vražji si ti Kranjac, a čemo ti pomoči!“

In besede te so tolikanj veljale, da so poprejšnji odkimovalci jeli prikimovati in vzprejet sem bil provizorično. Dobrotnik je še drugi dan, bila je nedelja, ostal pri meni in krepčal me z besedo in nagovarjanjem. Nekoliko razvajen, odveden kar nenadoma iz priljubljenega kraja in ločen od dragih mi ljudij, maturo pa pred očmi in to mesec poprej, nego sem se je nadjal v Reki, — vse to mi je šlo po glavi, torej ni čuda, ako sem bil postal nekoliko malodušen.

V ponedeljek mi je parobrod odpeljal dobrotnika. Gledal sem za parobrodom, a ne več pobit; pogum se je bil že zopet obudil. Mislím, da največ za tega delj, ker mi dobrotnik ves čas ni besedice rekel, katera bi bila mérita na ukor. Vedno sva si bila ko brata, katerih jeden nezasluzeno trpi, drugi pa ž njim čuti, a mu kaže tudi prepričanje, da se bode vse še na dobro obrnilo. Mož me je poznal. Nisem se čutil po polnem nekrivega, ali zaupanje v mene stavljeno me je bolj vzpodbujalo, nego bi bilo opominjanje koristilo.

Vzprejet sem torej bil, a pogoji so bili drakonski: stanovati pri pedélu (tako so imenovali tam šolskega slugo); sam nikdar na ulico, razven na vrt, katerega je imel pedél v najemu; vsak list, ki ga pišem, in tudi vsakega, katerega prejmem, pokazati direktorju.

Gospodar moj in žena njegova sta bila uljudna, poštena človeka. Stanovali smo v šolskem poslopji.

Gospodar, pravi velikan, bil je doslužen graničar; bojeval se je na Laškem in pridobil si svetinjo. Ko se je vrnil na dom, stopil je v službo pri biskupu in mož je rad pravil, kako je bil vzprejet v službo: Biskup me je gledal in za tem pital: Ti si graničar, je li? — Jeste, vzvišenost! — I zato si i pošten čovjek? — Jeste, vzvišenost! — Ajdi z Bogom, a da mi ostaneš vazda, što si sada! — In poštenjak je bil ta mož, kakor je bil dolg in širok. Še zdaj me zabôde, kadar se domislim nesreče, ki je zadela moža malo časa po mojem prihodu. Jedinega otroka, bistrega, pridnega dečka, pograbila mu

je na naglem smrt. Že priletnih roditeljev je bil ta otrok vsa radost, vsa nada.

Oh, kako je mož trpel! Mati je plakala in jaz ž njo; mož je pa le stokal, niti jedna solzica mu ni hotela olajšati bolečin; ali zastokal je pa tako globoko, da sem ga skozi dve steni v svojo sobo slišal in tako se mi je smilil, da večkrat, ko me je po noči prebudil ta glas, nisem mogel več zaspati in strah me je postalo, da bi tudi jaz moral kedaj toliko trpeti!

Ne čudi se torej, prijatelj, ako ga vidiš na sliki med množico možakov, ki se klanja biskupu, svojemu dobrotniku, omahljivega, podobnega mogočnemu, ali že prevagajočemu se hrastu. V dveh mesecih je železna postava taka postala. Zdelo se mi je, da vsak teh globokih stokov mu je odnesel kar dober kos življenja.

Sodijaki, vidiš jih na levi strani slike, bili so mnogo naprej reškim in torej se mi je bilo sila učiti, da bi ne zaostal. Večkrat sem bil na tem, da bi obupal o srečnem vspehu mature. Zgodaj sem vstajal in se učil, opoludne le med jedjo prenehal, in torej teško pričakoval konca popoldnevnihi šolskih ur, da sem se šel s tovariši v morje kopat. To in sprehajanje v mraku preko morja sta bila zame odihljaja. Tacega življenja nisem bil vajen in torej ni čuda, da sem zopet malodušen postal. Stokrat na dan sem si rekel, da vse to bo hitro minulo ter da se bodem vrnil kmalu k veselju in prostosti, ali vse zastonj: srce je bilo prazno, zdel sem se sam sebi ko grešni puščavnik.

Tak in pobitega duha sem se sprehajal drugo nedeljo popoldne po cesti, ki drži iz Senja v Granico in ki ima ob krajih nekoliko drevoreda in šetališča. Razven nekoliko častnikov ni bilo moške mladine v Senji. Ta je bila vsa na morji. Jedino sin bogatega kupca, kateri se je toliko po Dunaji klatil, da se je navadil lakirane čizme nositi, pa kratkovidnega se delati in natikati naočnike na mesnat, top nos: jedini ta je bil, ali vsaj zdel si je sam sebi zastopnik moške mladine v Senji. Nastavljala se je ta prikazen ves dan po ulicah in krajih, kjer je mislil, da ga kdo vidi in posebno kdo od ženskega spola. Na sliki ga vidiš med častnike pomešanega. Sprehajalo se je tudi nekoliko starejših gospodov, katerim se je poznalo po hoji in noši, da so upokojeni častniki graničarski, in hodilo je ž njimi tudi nekoliko gospij in njih hčerk. Še nekoliko duhovnikov bi omenil, največ profesorjev na gimnaziji in v seminarji in ob navadnem času so prifrleli tudi seminaristi ter zavili v seminarski

vrt. Vse to ni bilo Bog ve kaj in ravno sem se hotel ločiti od tovarišev ter iti domov h knjigam, kar začujem trdó za seboj afektiran glas toponosca in besede: „Jetzt kommt sie!“ Pogledam in jo zagledam. Le tiho, le tiho, prijatelj, zdaj bodeš zvedel, o čemer me z očmi že vedno povprašuješ, kdo je, in kaj pomeni angelska podoba bolj na desnem oglu slike. Bila je blesteče bela, rumenkastih las in rósnega pogleda, s sladkim posmehom na ustnicah, in zobki, vsega obraza najlepši kras, dali so jej ime Belozobica. Vidiš, podoba ta razsvetljuje vso sliko, zakrij njo, pa bo izginilo vse! Tanka je nitka, a vender na njej je spomin obvisel, in trdna je tako, da se bode še le z življenjem pretrgala.

Nisem šel domov, ampak sprehajal se gori pa doli in zopet in zopet jo srečaval. Zdelo se mi je, da se je izpremenilo vse sprehajališče in bolj oživelo s tem bitjem. Tudi tovariši so imeli le zánjo oči, se ve da se je o njej tudi razgovor pričel in zvedel sem, da se imenuje Georgina.

Od tega dne je minula malodušnost in nezadovoljnost. Svet in bodočnost sta se zopet razjasnila, vsak težavni trenutek je olajšala misel: na večer jo boš pa zopet videl. Rekel boš, da sem bil zaljubljen. Ne, prijatelj, poznal sem ta čut, ali ni me vlekel do tega bitja; nisem se želel seznaniti ž njim; samo gledati sem jo hotel, lahko, brhko, a vender polno, zdravo postavo, belo, ne blede obličje, vedno sladki nasmeh in prelepe zobke, katere so angelčki sestavili, ko je deva nekdanj zaspala v spomladanskem razcvetju. Bili so zložni, dobrohotni angeli, vsak je najboljše storil in zmerom se tudi na soseda oziral; zato so pa bili zobki tudi tako lepi in lepo sestavljeni, da so ves drugi kras potegnili za seboj in krstili ga po sebi.

Vse druge osebe, kar jih še vidiš na sliki, manjšega so pomena. Vprašaš me, zakaj se je toliko ljudstva zbralo pred biskupovim gradom; zakaj biskup stoji na vzvišenem mestu; kaj predstavlja vsa slika. Čuj! ravno taisti dan, ko smo osmošolci, devet nas, vspešno prebili maturo in sicer v biskupovem gradu in v pričo njega in polkovnika ogulinskemu polku, ravno ta dan — bila je sobota — došla je tudi vest z Dunaja v Senj, da je biskup Ožegovič povzdignen v baronski stan. Ko so to zvedeli Senjani, ponosni na svojega biskupa, storili so, kar jim je bilo mogoče, da so proslavljali priljubnega, v resnici zaslužnega moža. Z godbo in baklami so prišli meščanje pred grad, umetalen ogenj se je zažigal in ljudstvo ni mirovalo, da je slavljeni mož stopil na balkon ter pokazal, da ga res veseli uda-

nost in priznanje, katero mu je skazovalo ljudstvo. Ta vzvišeni prizor, ko vsa množica „živio!“ vpije in zamahava s klobuki in robci proti proslavljenecu, predočuje ti slika meni nepozabljiva, ker tik nje sem stal ter — njo za roko držal. Kakor prvokrat, ko sem jo videl, bila je tudi danes v belo obleko opravljena.

V mraku namreč, ko se je jelo ljudstvo zbirati, prišel sem tudi jaz na morsko obalo in ona se je tudi že tam sprehajala s tovarišico. Za godbo in baklaši je šla množica, jaz sem pa ostal pri morji in ona tudi. Zmerom krajši poti sva hodila, da sva se srečavala, toda pristopiti k njej in ogovoriti se je le nisem upal. Tovarišica bojzljiva že, da bi je starši ne zgrešavali, odvedla jo je, a jaz sem šel za njima. In ko je biskup stopil na balkon in se je ljudstvo usulo proti njemu, pristopil sem k njej in našli sta se najini roki. Domov je šla z očetom, upokojenim majorjem. Jaz sem šel za njima in potem, ko so se duri zaprle, prikazala se mi je ona še jedenkrat na oknu. Odšel sem zopet do morja ter dneva počakal pod milim nebom. Kako bi bil mogel spati ta dan, ko sem maturo prebil in ž njo bil skupaj! Nisem bil vesel, in prvokrat sem čutil nekaj pri srci, kar mi je govorilo, da jemljem slovó od mladosti in da sem preživel najlepše trenutke svojega življenja. Drugi večer sva se sešla in solznih očij se poslovila za vselej. V ponedeljek sem se odpeljal na parobrodu. Daleč iz mesta pri morji je stala in z belim robcem zamahovala, jaz pa sem s klobukom odzdravljaj in malo da ne v morje skočil ter k njej plaval. Na Reki so me pričakovali poprejšnji sošolci in profesor Markovič, moj dobrotnik. Srčen je bil pozdrav in veselili smo se skupaj, samo jaz sem bil nekoliko otožen.

P e s e n.

Moja dušo mi pojí,
Prsi mi nemir navdaja;
V srci pesen se narája,
Zreti beli dan želi.
V svet bi jo poslal veseli,
Ali trdi so ljudje,
Zloba polni jim srcé;
Slabo pesen bi vzprejeli,
Boli se smijáli moji,
Pesni zabavljáli moji.

Ljubici bi dal jo v dar,
Naznanilo srčne rane;
Ali moj presrčni žar,
Moja toga je ne gáne.
Svet le jezo záte hrani,
Pésen, srcu le si mila,
Saj si v njem se porodila,
V srci torej mi ostani!

J. K.

